کۆچ وکارەکتەرەکان وهۆکارەکان لە هەرێمی کوردستان.. نووسینی: ئاری زێندینی

کۆچ و کۆچبەری دیاردەیەکی جیهانی مێژوویە لەوەتەی مرۆڤ لە سەر گۆی زەوی پەیدابووە خەریکی بیرکردنەوەوکێشمەکێش و حەز بە ژیان و زیاتر زەوتکردنی زیاتری نیعمەتەکانی سەرزەوی تووشی رووبەرووبوونەوەی لە گەڵ مرۆڤەکان و سروشت و ئالنگاری بەرامبەر هەمووکارەساتە مرۆویی سروشتی و دروستکراو زوڵم و زۆرداری قەوماوە کاتێك نەیتوانیوە چارەسەری بۆ بدۆزێتەوەورزگاری بێت یەك لە بژاردەکان (کۆچ) بووە ! کۆچ لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکیتر لە جوگرافیایەکیتر لە ولاتێکەوە بۆ بۆ ولاتێکیتر لە زێدی ڕەسەنی خۆی بۆ زێدێکیتری نامۆ بە بیروئایدۆلۆژیاوئاین و کەلتووروبارەکۆمەلایەتیەکەی. کۆچ لەرووی جەستە و شوێنەوە جولەی مرۆڤەکانە بەپێوەری عەقڵیش واتە بیرکردنەوەوڕەخنەویاخی بوون, مرۆڤی نەخۆش مرۆڤی خوێندەوار مرۆڤی بروانامەدار مرۆڤی بەتەمەن مرۆڤی گەنج نێرومێ تەنانەت مندالیش کۆچ دەکەن ! بۆیە ناتوانین بلێن کۆچ راکردنە لە واقیع یان هەلاتنە لە شوێنێك بۆ شوێنێکیتر بەڵکو جۆرێکە لە یاخی بوون , کاردانەوە , بەرگریکردن, بنیات نانی داهاتوو , پاراستنی شکۆی مرۆڤەکان. تاك کۆچ دەکات بنەماڵە کۆچ دەکات خێڵ کۆچدەکات ناچاربوونە یان ناچارکراون کۆچ بکەن! هۆکاری کۆچ, لەکۆنەوە تاکو ئێستا لە هەزارەی سێیەمین هەرئەو هۆکارەن هەبووەودووبارە دەبنەوە جا کەم و زۆر هەر هەبووە, دیارترینیان (شەڕوجەنگ , کەش و هەوا) بەڵام ئەو هۆکارانەی کە دەبنە هۆی کۆچی مرۆڤەکان لەو سەد سالە رابردوو تاکو ئێستا هۆکارگەلێکن دیاروزەقن وەکو (شەڕ, جەنگ , نادادپەروەری و نایەکسانی , کێشەی سیاسی, کێشەی شەخسی , کێشەی فیکری, کێشەی کۆمەلایەتی , کیشەی ئاینی , ترس لە داهاتوو , کێشەی عەشایری, بێکاریوبرسیەتی , چارەسەری نەخۆشی) . کۆچ, بە تاك یان بە کۆ لەم سەردەمی پێشکەوتنی زانست و تەکنۆلۆجیا و خزمەتگوزاری خێراوبەردەست روو لە کەمبوونەوەیە بەبەراورد بە سەردەمی کۆن , لە ئێستادا, زۆربەی مرۆڤەکان کۆمەلگەکان میللەتان ولاتان حکومەتەکان سەربەخۆیان وەرگرتووە جۆرێك لە یاساوسیستەمی جیهانی و ناوخۆیی و رێکخراوەکانی مافی مرۆڤ لۆکالی و نێودەوڵەتی پارێزگاری لە مرۆڤ و جوگرافیا و

حكومەتەكان دەكەن دیاردەی كێچیان بە ڕێژیەك كەمكردووەتەوە, دوا كارەساتی مرۆیی و جیهانی لەم سەردەمی رابردووی دیارونزیك هەردوو جەنگی (یەكەم و دووەمی) جیهانی بوو مرۆقەكانی ناچاربەكێچ كردووە.

كێچ, لە هەرێمی كوردستان

لەم هەرێمی كوردستانە (باوك دایك مندال ژن پیاو خێزان خاوەن بڕوانامە خوێندەوار نەخوێندەوار نەخۆش, گەنج نێرومێ) هەمووی بە هۆكارێكەوە كێچ دەكەن زۆربەیان هۆكارەكان هاوبەشن هۆكارەكانیش ماوەیەكی دوورودرێژ بەردەوامی هەیە گەر بەردەوامی نەبوایە كاریگەری هەبوو لەسەر □ژ□ژەیدیاردەی كێچ بەلام لە هەمان كاتدا گۆڕانكاریوگۆڕانێك لە بیروبیركردنەوەی تاك و كۆمەڵگەی كوردیش هاتۆتە ئاراوە هەموو غەدروپێشهاتووئامۆژگاری و بەرامبەر قبوڵ ناكات و هەرس ناكات وا بەئاسانی! خۆی بڕیار لەژیانی خۆی دەدات ئێستاوداهاتووی دیاردەكات, دەیەوێ ژیانێكی شایستەوتایبەتی خۆی هەبێ هەروەك لای گەنج و لاوەكانی ئەم هەرێمە دەبینرێت ئەمەش جۆرێكە لە گۆڕانكاری لە دابونەریت و عەقڵی تاكی كورد ئیجابیات و سلبیاتی بەرچاو روون دەبێت لە داهاتوو.

هۆكارەكانی كێچ لە هەرێمی كوردستان

1/ برسیەتی 2/ بێكاری 3/ نادادپەروەری 4/شەڕ 5/جەنگ 6/كێشەی كۆمەلایەتی 7/بەرژەوەندی 8/بازرگانی 9/ ترس لە داهاتوو 10/ كەیف وسەفا 11/ نەبوونی یاسا 12/ نەبوونی سیستەم 13/دابونەریتی كۆن 14/گەشەی بیر 15/ پارەپەیداكردن 16/ خۆپێگەیاندن 17/حەزوئارەزوو 18چارەسەری نەخۆشی19/هەلاتن لە واقیع20/چاولێكەری 21/حەز بە ئازادی و سەربەستی 22/ گەندەڵی و دزی 23/ پاكتاوی رەگەزی و جینۆساید 24/ جیاوازی چینایەتی 25/ نائومێدی 26/ كێشەی سیاسی.27/حەزوخۆشەویستی ئەو شوێنەی بۆی كێچ دەكات 28 / ئازادی بیروڕا.

زۆربەی ئەو هۆكارانەی كێچ لەو (30) سالەی رابردووی كۆمەڵگەی كوردی لە هەرێمی كوردستان هۆكارگەلێكن بەردەوام هەبووەوهەیە ! بەڵام ئەوەی تێبینیش دەكرێ لە پاڵ ئەو هۆكارگەلێكە لە دوای راپەرینی سالی (1991) هۆكاری چەندین سالەی پێش ڕاپەرینیش هەن كە كۆمەلگەی كوردی پیی نەزانیوە دەربارەی ژیان و بیركردنەوە لە كەلتووروئایبن و داب و نەریتی كۆن پەروەردەی ناتەواوە كە بارگرانی وقورسایی بووە بۆسەر ژیانی تاكی كوردی پاش ئەو پێشكەوتنە زانستی و تەكنۆلۆجیا كرانەوەی جیهان سەردەمی (عەولەمە

– جیهانگیری) کە زۆر شت هەبووە هەلەبووە لە ژیانی ئەنجامی داوە ! ئەمانەش هاوکات و یەکانگیربووە لەگەڵ ئەو هۆکارگەلەی دوایی سالی (1991) جۆریك لە (تەقینەوە لە زیهن و مێشکی) تاك و خێزانی کوردی روویداوە ! بەڵام ئەوەی زیاتر خەلکی ئەو هەرێمەی نائومێدکردووە کەبەردەوام هەبووە سێکوچکەی هۆکارەکان (گەندەڵی و دزی , نادادپەروەریونایەکسانی لە داهات و بەرهەمی ئەم هەرێمە, نەبوونی یاساونەبوونی سیستەم).

ئەو رێگاوکەناڵانەی کە کۆچبەری کورد دەیگرێتە بەر

ئەو شێوەورێگاوکەنالانەی کە کۆچبەری کورد دەیگرێتەبەر جۆرێکە لە (خۆکوشتن – اینتحار) رێگای هات و نەهات رێگای مەرگ وابەئاسانیش ناتوانێت کۆچ بکات ئەمەش گیروگرفتەکانی کۆچە لای کۆچبەری کورد جۆرێکە لە سەر کێشی! رێگای وشکانی رێگای دەریایی ئاوی ریگایی ئاسمانی ئەمانەش بەشێوەی قاچاغ نایاسایی بڕینی جوگرافیاو سنوری ولاتان.

کۆچی گەنج و لاوەکانی ئەم هەرێم

کۆچ کارێك و بڕیارێکی قورسە کەسی کۆچبەر رووی لە داهاتوویەکی نادیارە هەرچەندە ئامانجی کۆچبەر داهاتوویەك بۆ خۆی دابینبکات نازانێ داهاتووی لەرووی کۆمەلایەتی و ئاینی و عەقڵی و کەلتووری چ گۆڕانکاریەك روودەدات یان پەسەندی ئەوگۆرانکاریانە دەکات کە رووبەرووی دەبنەوە یان دەتوانێت ئەو دابونەریتەی هەیبووەپێوەی پابەند بێت ؟ ئایا پێش بریاری کۆچ ئەو لێکدانەوەی بۆ کردووەوخۆی بۆ ئامادەکردووە؟ گەنج و لاوەکان بە (نێرومێ) بوونەتە پێشەنگی کۆچ لە هەرێمی کۆردستان لە ئەنجامی ئەو پێشکەوتنە زانستی و تەکنەلۆجیاوسۆسیال میدیا دەزانن چ دەگوزەرێ لە بچوکترین کونجی ئەم جیهانە پێویستیان بە ئامۆژگاری و ڕێنمایی کەس نەماوە پابەند نییە بە داب و نەریتی کۆمەلگە و خێزان زۆر سۆزداری بیرناکاتەوە بەعەقڵی خۆی بریاردەدات ! حەزوئارەزووەکانی لەپێش هەموو شتێکەوەیە بەدڵنیایەوە دەزانێت ئەو ژیانەی لە ئەوروپا دەگوزەرێ زۆر جیاوازنرە لەو ژیانەی لە وڵاتی خۆی و کۆمەڵگەی خۆی هەیە بە مافێکی سروشتی خۆی دەزانێت یاخی بێت بریاری کۆچ بدات خۆی بە مەزلوم و ستەملێکراو دەزانێت !

دایك و باوك و مناڵەکان بۆچی کۆچ دەکەن ؟

دایك و باوك خەمخۆری منداڵەکانیانن بە تایبەت بۆ داهاتوو, کە کۆچ دەکەن بۆ ئەوروپا مەبەستیانە و ئامانجیان خوێندنی باش قوتابخانەی باش بڕوانامەی باش ژیانی باش تەندروستی باش بەدەست بهێنن. دایك و

باوك لەتەمەنێكی زۆرەوە ئامادەیە رێگای كۆچ بگرێتە بەر لەبەر خاتری منداڵەكانی سیستەمی پەروەردەی منداڵ لە كۆمەلەكەی خۆی نارێكە جۆرێكە لە ترس تۆقین ئازاد نیین لە هەلبژاردنی ژیانیان بەرامبەر بە كێشەوگرفتەكان و كەموكوڕیەكانی ژیان بۆ چارەسەروبۆ دایك و باوك دەمێنەوە !

كۆچی بەتەمەن و پیروپەككەوتووان لە هەرێمی كوردستان !

كۆچی بەتەمەن و پیروپەككەوتووان لە حاڵەتەوە بووەتە دیاردە لە هەرێمی كوردستان ! حەز بە كۆچ دەكەن,ئەمەش هۆكاری خۆی هەیە وەكو :

1/ دەزانن لە وڵاتە ئەوروپیەكان خزمەتدەكرێن و رێزیان دەگیرێت وەك مرۆڤ مافیان هەیە تامردن خزمەت بكرێن.

2/ لێرە لەم هەرێمە مافیان زەوتكراوەو خزمەت ناكرێن وەك مرۆڤ هەر وەك پاداشتێك كە چەند ساڵە لە بوارێك خزمەتیان كردووە دەزانن لە كۆتایی ژیانیان ئەركیان قورس دەبێت.

3/ كەسە بەتەمەنەكان كەسانی مێژوویی و خاوەن رابردوو بەئەزموونن ترسیان هەیە رووداوكارەساتەكان لە رووی ئابووری و سیاسی میللەتەكەیان دووبارەوسێ بارە ببێتەوە توانایی بەرەنگاریان نەماوە.

كۆچی كوردان بۆ ئەوروپا

كۆچی كورد بۆ ئەوروپا بە حیسابی خۆیان و لێكدانەوەی خۆیان بەهەشتێك لەچاو ئەو ژیانەی لەم هەرێمەی تێدا دەژین ! لەوانەیە شوێنێكیتروولاتێكیتر هەبێت بۆ كۆچ كۆچی كورد هەر رێگایی ئەوروپاوولاتانی ئەوروپا هەلبژێرێت ! بەلایانەوە 100% سەد لە سەد دونیاییە,هەرچەند لە رووی كۆمەلایەتی و كەلتووری و ئاینی و ستایلی ژیان زۆر جیاوازە لەگەڵ مرۆڤی كورد بەڵام ئەو هەرێم و ولاتانەی كە هاوكەلتووروئاین و كۆمەلایەتی نزیكن لە كۆمەڵگەی كوردی كۆچبەری كورد ئامادە نییە رووی تێبكات ئەگەر ڕەزامەندیش بن نموونە ولاتانی وەك میسر ئێران سعودیە تركیا.

خاسیەت و تایبەتمەندی كۆچبەری كورد لەم هەرێمە !

پاش ئەو كۆچە بەلێشاوەوفراوانەی مرۆڤی كورد لە هەرێمی كوردستان دەستیپێكردووە بەتایبەت لەو سالانی دوایە رێك پاش سالی (1991) هەندێك خاسیەت و تایبەتمەندی هەیە جیاوازە لە هەموو كۆچبەرانی جیهان ! خاسیەت و كۆچبەری كورد , بریتیە لە :

1/ خاوەنی بروانامەی بەرز . 2/ پارەدار 3/ بازرگان 4/ خانەنشین 5/ چەند سال دەمێنێتەوە دواتر دەگەرێتەوە هەرێمی كوردستان 6/

هەرکاتێك ڕەگەزنامەو رێ پێدانی ئەولاتەی وەرگرت دەگەرێتەوە زێدی خۆی 7/ کەسانی بەتەمەن .

ئیجابیات و سەلبیاتی ئەم کۆچەی کوردان !

ئایا کۆچ زیانی بە کورد گەیاندووە یان سوود؟ بەڵێ هەم سوود هەم زیان! زیانەکەی ئەوەیە پێش هەموو شت مرۆڤن لەزێدی رەسەنی خۆیان نامێنن ئەوجا وەك خاوەن عەقل و دەستی کارو خاوەن بروانامەوکەسانی پارەدارو شارەزا لە بوارەکانی ژیان کە دەتوانن ولاتی خۆیان ببوژێنەوە لە بواری ئابووری و کۆمەلایەتی و سیاسی و پەروەردەیی و وەرزشی بەلام بۆیان نەکراوەونەلواوە ! سوودەکەشی ئەوەیە هەر ئەو کەسانەی کۆچیان کردووە توانیتیان ببن بە بروانامەی بەرزوشارەزاو بازرگان و خاوەن پیشەی ئەکادیمی گۆڕان لە داب و نەریت و کەلتوورو بیرکردنەوە لە ژیان هاتونەتەوە هەرێمی کوردستان خزمەتیان کردووەوکاریگەریان هەبووە بەسەر کۆمەڵگەی کوردی و کەس و دەوروبەریان تەنانەت پرس و راوێژیان پێدەکرێت لە زۆربەی بوارەکان و پرسە گشتیەکان و دامووەزگا حکومیەکان.

چارەسەر بۆ کۆچ نەکردنی کورد لەم هەرێمە

ئایا رێگا چارەسەر هەیە بۆ کۆچ نەکردن؟ چارەسەری روحی یان مادی ؟ پێویستی بە هۆشیاری کۆمەلایەتی؟ چاکسازی لەسیستەمی کۆمەلایەتی و سیاسی لەم هەرێمە, گۆرانکاری لە سیستەمی پەروەردە و خێزان , هاندانی ولاتپارێزی و نیشتمانپەروەری, مافی هاوڵاتی بوون , مافی مرۆڤ , پەیڕەوکردنی ئەرك و ماف , سیستەمی تەندروستی دروست, ئەمانە هۆکاروشتگەلێکن دەتوانرێت ئەم لێشاوی کۆچە رابگرن ؟ لە ئەستۆی تاکە یان لە ئەستۆی خێزانە یان سیستەمی حکومڕانییە یان رێکخراوە مەدەنی لۆکاڵیەکان و رێکخراوە مرۆیەکان نێودەولەتی تایبەت بە مافی مرۆڤ.